

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

مرکز مشهد

پایان نامه برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی گرایش فناوری اطلاعات

گروه کتابداری و اطلاع رسانی

بررسی توانمندی‌های کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی، نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای و اینترنت

نجمه نوروزی

استاد راهنما: دکتر عاصفه عاصمی

استاد مشاور: دکتر مریم سلامی

مهر ۱۳۹۰

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم و تحقیقات فناوری

دانشگاه پیام نور خراسان رضوی

بسته‌تالی

تاریخ: ۱۳۹۰/۹/۱۹

شماره: ۸۵۶۶۸/۱۳۹۱

تصویب نامه دفاع پایان نامه

پایان نامه تحت عنوان « بررسی توانمندی های کتابداران کتابخانه های عمومی استان اصفهان در استفاده از پایگاه های اطلاعاتی نرم افزارهای کتابخانه ای و اینترنت » که توسط نجمه نوروزی تهیه و به هیات داوران ارائه گردیده است مورد تایید می باشد.

تاریخ دفاع: ..... ۹۰/۸/۲۳ ..... شماره: ..... ۱۹ ..... درجه ارزشیابی: عالی

(نوروزی)

اعضای هیات داوران:

ردیف	نام و نام خانوادگی	هیات داوران	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه / موسسه	امضاء
۱	دکتر عاصفه عاصمی	استاد راهنما	دانشیار	مرکزی اصفهان	
۲	دکتر مریم سلامی	استاد مشاور	استادیار	پیام نور مشهد	
۳	دکتر هادی شریف مقدم	استاد داور	دانشیار	پیام نور مشهد	
۴	دکتر تفضلی مقدم	نماینده تحصیلات تکمیلی	استادیار	پیام نور مشهد	

اینجانب نجمه نوروزی دانشجوی ورودی سال ۸۸ مقطع کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع رسانی گواهی می‌نمایم چنانچه در پایان‌نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته‌ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده‌ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد برعهده خویش می‌دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

دانشجو تایید می‌نماید که مطالب مندرج در این پایان‌نامه (رساله) نتیجه تحقیقات خودش می‌باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

نام و نام خانوادگی دانشجو   نجمه نوروزی

تاریخ و امضاء

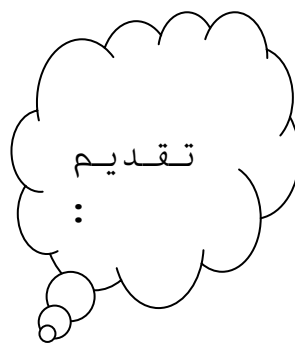
اینجانب نجمه نوروزی دانشجوی ورودی سال ۸۸ مقطع کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع رسانی گواهی می‌نمایم چنانچه براساس مطالب پایان‌نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و.. نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی دانشجو نجمه نوروزی

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان‌نامه متعلق به دانشگاه پیام‌نور می‌باشد.

ماه و سال مهر ۹۰

به پدر و مادرم

و به استوارانی که در تمامی بودنم وجود خستگی ناپذیرشان سایه بان و تکیه گاه ناتوانی مایم بود. تقدیم به دریا و ساحلی که موج کوچک زندگیشان را با بر دباری در آغوش مهربان خود به جریانی تبدیل کردند که انتهای بودنش همان آشیانه بی انتهای زندگی است. تقدیم به تکیه گاهی که به وسعت آفتاب زندگی، گرما بخش بودنم است. و تقدیم به الهه ای که قداست وجودش به عمق تمام پاکبهای دنیا لطیف است و زلال. تقدیم به ستارگانی که نور همیشگی وجودشان در آسمان زندگی ام سو سو خواهند کرد.

تقدیر و شکر

ایزد منان را سپاس که هستم، می‌اندیشم، می‌بینم، می‌فهمم. خدایا شکر برای همه داده‌ها و نداده‌هایت سپاس که بوده‌ای در کنارم و می‌دانم که خواهی ماند. با تو بودن غایت خوشبختی است و تا تو هستی از همه بی‌نیازم. خدایا کوتاهییم را ببخش آنجا که فراموش کرده‌ام در کنارم و ناظر بر اعمالم هستی خدایا شکر که مرا لایق آموختن دانستی و شکوه یاد گرفتن را به من ارزانی داشته‌ای و تقدیرم را در مسیر اندیشه و دانش مقدر نموده‌ای.

این نعمت را نمی‌توانم در غالب لغات بیان کنم و سپاس آن در حد توان ناتوان من نیست. طی طریق کردن این مسیر خطیر بدون یاری تو و بندگان مهربانت میسر نخواهد بود و چه زیبا در فرازهایی از کتاب آسمانی ما مسلمانان به آن اشاره شده است «لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق...» بی‌گمان آنان که لطف بندگان مرا ناسپاس باشند شکرگزار نعمت‌های خالقشان هم نخواهند بود. جان کلام این آیه روح بخش در آن است که قدرشناس همه عزیزان و دوستانی که به هر طریق یاری‌گر بنده در تدوین این رساله بوده‌اند باشیم.

از خانواده مهربانم صمیمانه تشکر می‌کنم که پناه من در تمام ناملازمات، بوده‌اند هرچند جبران محبت‌های ایشان ادعایی بیش نیست.

از سرکار خانم دکتر عاصفه عاصمی استادگراں‌قدم که راهنمایی این رساله را عهده‌دار بوده‌اند و صبورانه با رهنمودهای اندیشمندانه خود بنده را در تدوین این پایان‌نامه یاری رساندند خالصانه سپاسگزارم در پناه مهر ازلی برایشان آرزوی سلامتی و سر بلندی می‌نمایم. از سرکارخانم دکتر مریم سلامی که مشاور این جانب در انجام این رساله بوده‌اند و با نظریات هوشمندانه خود بنده را یاری رساندند صمیمانه تشکر می‌کنم و برایشان توفیق روز افزون و سلامتی از درگاه حق مسئلت می‌نمایم.

از استادان ارجمندم که قبول زحمت نموده و داوری این رساله را برعهده گرفتند صمیمانه تشکر می‌کنم گذشته از آن به پاس رهنمودهای اندیشمندانه که در طی دو سال افتخار شاگردی از محضر ایشان شامل حال بنده شد خالصانه تشکر می‌کنم و از خداوند منان آرزوی سلامتی و کامیابی برای این استادان بزرگوار را دارم. و از همه عزیزانی که به هر طریق یاری‌گر این جانب بوده‌اند صمیمانه تشکر می‌نمایم.

نجمه نوروزی

مهر ۱۳۹۰

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین توانمندی‌های کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان در استفاده از رایانه، نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای و اینترنت در سال ۱۳۹۰ انجام شد.

پژوهش به روش پیمایشی و با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته اجرا شد. جامعه آماری کلیه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان (۳۰۹ نفر) بوده و اطلاعات به دست آمده از پاسخنامه‌ها بر اساس شاخص‌های آماری توصیفی و استفاده از نرم‌افزار Spss مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج پژوهش نشان داد که مطالعه کتاب‌ها و منابع کامپیوتر و شرکت در کلاس‌های ضمن خدمت بیشترین سهم را در یادگیری مهارت‌های کتابداران داشته است. درصد زیادی از کتابداران دارای سواد عمومی استفاده از کامپیوتر بوده و میزان مهارت آنان در استفاده از کامپیوتر در حد متوسط است. در خصوص میزان استفاده از ابزارهای اینترنتی به منظور رفع نیازهای شخصی، بیشترین میانگین مربوط به استفاده از موتورهای جستجوی علمی و عمومی و کمترین میانگین متعلق به شبکه‌های اجتماعی بوده است. درباره استفاده از ابزارهای اینترنتی در پاسخگویی به نیاز مراجعان کتابخانه، بیشترین میانگین مربوط به استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی و کمترین میانگین به شبکه‌های اجتماعی اختصاص داشته است. کتابداران از اینترنت و نرم‌افزارهای عمومی کمتر از حد متوسط استفاده کرده‌اند و میزان استفاده از بخش‌های مختلف نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای زیاد و سطح سواد رایانه‌ای آنها کمتر از حد متوسط بوده است. بین سطح سواد رایانه‌ای کتابداران زن و مرد تفاوتی وجود نداشته و با افزایش سن کتابداران سطح سواد رایانه‌ای کاهش، بابالا رفتن سطح تحصیلات، سطح سواد رایانه‌ای آنها افزایش داشته و رابطه این دو مثبت بوده است. بین سطح سواد رایانه‌ای کتابداران رشته تحصیلی کتابداری و غیر کتابداری تفاوتی وجود نداشته و رابطه مثبتی بین سابقه کار در کتابخانه و سطح سواد رایانه‌ای و سابقه استفاده از کامپیوتر وجود داشته است. میزان علاقه کتابداران برای یادگیری نرم‌افزار کتابخانه‌ای و نرم‌افزارهای عمومی به ترتیب خیلی زیاد و زیاد بوده است.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی، پایگاه‌های اطلاعاتی، نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، سواد رایانه‌ای.

فهرست مطالب

عنوان ..... صفحه

«فصل اول: کلیات تحقیق»

مقدمه.....	۱
۱-۱- بیان مسأله.....	۲
۲-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش.....	۶
۳-۱- اهداف پژوهش.....	۹
۴-۱- کاربرد نتایج پژوهش.....	۹
۵-۱- سوال‌های پژوهش.....	۱۰
۶-۱- تعاریف مفهومی و عملیاتی.....	۱۱
۱-۶-۱- کتابدار.....	۱۱
۲-۶-۱- کتابخانه عمومی.....	۱۱
۳-۶-۱- سواد رایانه‌ای.....	۱۲
۴-۶-۱- نرم‌افزارهای عمومی.....	۱۲
۵-۶-۱- نرم‌افزارهای تخصصی.....	۱۲

«فصل دوم: مبانی نظری پژوهش»

مقدمه.....	۱۳
۱-۲- کتابخانه‌های عمومی.....	۱۴
۲-۲- آشنایی با نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.....	۱۵
۱-۲-۲- برنامه‌های نهاد.....	۱۸
۲-۲-۲- بهبود و توسعه نهاد کتابخانه‌های عمومی.....	۱۸
۳-۲-۲- توسعه فیزیکی کتابخانه‌های عمومی.....	۱۸

- ۱۹-۲-۲- بهبود و توسعه تجهیزات کتابخانه‌های عمومی..... ۱۹
- ۱۹-۲-۵- افزایش تعداد کتاب در کتابخانه‌های عمومی و روش بهبود انتخاب آن..... ۱۹
- ۲۰-۲-۶- توسعه و ارتقای نیروی انسانی و ارتقای بهره‌وری..... ۲۰
- ۲۰-۲-۷- رایة خدمات اینترنتی در کتابخانه‌های عمومی..... ۲۰
- ۲۰-۲-۸- ایجاد شبکه کتابخانه‌های عمومی و توسعه نرم‌افزاری..... ۲۰
- ۲۰-۲-۹- ایجاد کتابخانه عمومی دیجیتال کشور..... ۲۰
- ۲۱-۲-۱۰- تقویت جایگاه ساختاری نهاد..... ۲۱
- ۲۱-۲-۱۱- افزایش اعضای کتابخانه‌های عمومی..... ۲۱
- ۲۲-۲-۱۲- ارتقاء سطح مشارکت‌های مردمی..... ۲۲
- ۲۲-۲-۱۳- چرا کتابداران نهاد باید سواد رایانه‌ای داشته باشند؟..... ۲۲
- ۲۳-۲-۱۴- کتابخانه‌های عمومی و انواع آن..... ۲۳
- ۲۴-۲-۱۵- وظایف کتابخانه‌های عمومی..... ۲۴
- ۲۵-۲-۱۶- خدمات جنبی در کتابخانه‌های عمومی..... ۲۵
- ۲۶-۲-۱۷- درجه‌بندی کتابخانه‌های عمومی..... ۲۶
- ۲۹-۲-۱۸- نیروی انسانی کتابخانه‌های عمومی..... ۲۹
- ۳۰-۲-۱۹- عوامل تعیین کننده در توزیع نیروی انسانی..... ۳۰
- ۳۰-۲-۱۹-۱- درجه بندی کتابخانه‌های عمومی کشور مصوب اسفند ۱۳۸۷..... ۳۰
- ۳۰-۲-۱۹-۲- ارائه خدمات ویژه در کتابخانه‌های عمومی کشور..... ۳۰
- ۳۰-۲-۲۰- جامعه استفاده‌کننده کتابخانه‌های عمومی..... ۳۰
- ۳۰-۲-۲۱- لزوم استفاده کتابداران نهاد از پست الکترونیکی..... ۳۰
- ۳۱-۲-۲۲- امور مالی..... ۳۱
- ۳۱-۲-۲۳- سازمان و تشکیلات..... ۳۱
- ۳۲-۲-۲۴- ساختمان کتابخانه‌های عمومی..... ۳۲

- ۳۳..... کتابخانه‌های عمومی و فناوری اطلاعات..... ۲۵-۲-۲
- ۳۴..... زمینه‌های استفاده از فناوری نوین در کتابخانه..... ۲۶-۲-۲
- ۳۷..... سواد..... ۳-۲-۲
- ۴۰..... نیازهای مهارتی کتابداران و انواع سواد..... ۱-۳-۲
- ۴۲..... سواد رسانه‌ای..... ۱-۱-۳-۲
- ۴۴..... سواد شبکه‌ای..... ۲-۱-۳-۲
- ۴۵..... سواد رایانه‌ای..... ۳-۱-۳-۲
- ۴۶..... سواد فرهنگی..... ۴-۱-۳-۲
- ۴۸..... سواد دیجیتالی..... ۵-۱-۳-۲
- ۴۹..... سواد اطلاعاتی..... ۶-۱-۳-۲
- ۵۵..... سواد رایانه‌ای کتابداران کتابخانه‌های عمومی..... ۴-۲-۲
- ۵۵..... منابع کتابخانه دیجیتالی..... ۱-۴-۲
- ۵۵..... نحوه دسترسی به منابع و خدمات کتابخانه‌های دیجیتالی..... ۲-۴-۲
- ۵۵..... آموزش کاربران (سواد اطلاعاتی) در کتابخانه‌های دیجیتالی..... ۳-۴-۲
- ۵۵..... خدمات مرجع دیجیتالی در کتابخانه‌های دیجیتالی..... ۴-۴-۲
- ۵۷..... معرفی برخی از پایگاه‌های مرتبط با نهاد کتابخانه‌های عمومی..... ۵-۲-۲
- ۵۷..... سایت شبکه کتاب‌خوانان حرفه‌ای (www.irnetbook.com)..... ۱-۵-۲
- ۵۷..... پایگاه مقالات ایران نمایه (http://www.irannamaye.ir)..... ۲-۵-۲
- ۵۸..... سایت موسسه فرهنگی و اطلاع رسانی نمایه (www.namaye.ir)..... ۳-۵-۲
- ۵۸..... بخش آشنایی با نمایه..... ۴-۵-۲
- ۵۸..... پایگاه اطلاع‌رسانی نیکوکاران..... ۵-۵-۲
- ۵۹..... پیشینه تحقیق..... ۶-۲-۲
- ۵۹..... مطالعات انجام شده در داخل کشور..... ۱-۶-۲

۶۲-۲-۶-۲- مطالعات انجام شده در خارج کشور.....

۶۵-۷-۲- جمع‌بندی.....

«فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش»

۶۶..... مقدمه.....

۶۶-۱-۳- روش پژوهش.....

۶۷-۲-۳- جامعه آماری.....

۶۷-۳-۳- تعیین حجم نمونه.....

۶۸-۴-۳- ابزار و روش گردآوری داده‌ها.....

۶۹-۵-۳- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها.....

۶۹-۶-۳- روایی و پایایی.....

۶۹-۱-۶-۳- پایایی (اعتماد).....

۷۰-۱-۶-۳- روایی (اعتبار).....

«فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها»

۷۱..... مقدمه.....

۷۲-۱-۴- ویژگی‌های دموگرافیک نمونه آماری.....

۷۲-۱-۱-۴- توزیع فراوانی جنس پاسخ دهندگان.....

۷۲-۲-۱-۴- توزیع فراوانی سن پاسخ دهندگان.....

۷۳-۳-۱-۴- توزیع فراوانی میزان تحصیلات پاسخ دهندگان.....

۷۴-۴-۱-۴- توزیع فراوانی رشته تحصیلی پاسخ دهندگان.....

۷۵-۵-۱-۴- توزیع فراوانی سابقه کار پاسخ دهندگان در کتابخانه.....

۷۵-۶-۱-۴- توزیع فراوانی سابقه پاسخ دهندگان در استفاده از رایانه.....

۷۶-۲-۴- توزیع فراوانی نحوه یادگیری مهارت‌های استفاده از رایانه پاسخ دهندگان.....

۷۷-۳-۴- میزان توانمندی کتابداران کتابخانه‌های استان اصفهان در زمینه استفاده از رایانه.....

- ۴ - ۳ - ۱- توزیع فراوانی نظر پاسخ‌دهندگان در توانمندی استفاده از رایانه..... ۷۷
- ۴ - ۳ - ۲- میزان مهارت عمومی کتابداران در زمینه استفاده از رایانه براساس آزمون T..... ۷۸
- ۴ - ۴- میزان توانمندی کتابداران کتابخانه های استان اصفهان در زمینه استفاده از اینترنت..... ۷۹
- ۴ - ۴ - ۱- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌دهندگان (کتابداران) در توانمندی استفاده از اینترنت به منظور رفع نیازهای شخصی..... ۷۹
- ۴ - ۴ - ۲- توزیع فراوانی نظرات پاسخ دهندگان (کتابداران) در توانمندی استفاده از اینترنت به منظور پاسخگویی به نیاز مراجعان کتابخانه..... ۸۰
- ۴ - ۴ - ۳- تعیین میزان استفاده کتابداران از اینترنت براساس آزمون T..... ۸۲
- ۴ - ۵ - ۵- میزان توانمندی کتابداران کتابخانه‌های استان اصفهان در استفاده از نرم‌افزارهای عمومی..... ۸۳
- ۴ - ۵ - ۱- توزیع فراوانی نظرات پاسخ دهندگان در توانمندی استفاده از نرم‌افزارهای عمومی..... ۸۳
- ۴ - ۵ - ۲- میزان توانمندی کتابداران در استفاده از نرم‌افزار های عمومی براساس آزمون T..... ۸۴
- ۴ - ۶ - ۶- میزان توانمندی کتابداران کتابخانه‌های استان اصفهان در استفاده از نرم‌افزارهای تخصصی کتابداری..... ۸۵
- ۴ - ۶ - ۱- توزیع فراوانی نظر پاسخ‌دهندگان در توانمندی استفاده از نرم‌افزار کتابخانه‌ای..... ۸۵
- ۴ - ۶ - ۲- توزیع فراوانی نظر پاسخ‌دهندگان در توانمندی استفاده از بخش های مختلف نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای..... ۸۶
- ۴ - ۶ - ۳- میزان توانمندی کتابداران در استفاده از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای براساس آزمون T..... ۸۷
- ۴ - ۷ - ۷- میانگین توانمندی های رایانه‌ای کتابداران کتابخانه‌های استان اصفهان..... ۸۸
- ۴ - ۷ - ۱- توزیع فراوانی توانمندی های رایانه‌ای کتابداران..... ۸۸
- ۴ - ۷ - ۲- میانگین توانمندی های رایانه‌ای کتابداران براساس آزمون T..... ۸۹
- ۴ - ۸ - ۸- رابطه بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و ویژگی‌های شغلی با سطح سواد رایانه‌ای کتابداران کتابخانه‌های استان اصفهان..... ۸۹
- ۴ - ۸ - ۱- تفاوت بین سطح سواد رایانه‌ای کتابداران زن و مرد..... ۸۹
- ۴ - ۸ - ۲- رابطه بین سن کتابداران و سطح سواد رایانه‌ای..... ۹۰
- ۴ - ۸ - ۳- رابطه بین تحصیلات کتابداران و سطح سواد رایانه‌ای..... ۹۰
- ۴ - ۸ - ۴- تفاوت بین سطح سواد رایانه‌ای کتابداران رشته تحصیلی کتابداری و غیر کتابداری..... ۹۱
- ۴ - ۸ - ۵- رابطه بین سابقه کار کتابداران در کتابخانه و سطح سواد رایانه‌ای..... ۹۱

- ۴ - ۸ - ۶- رابطه بین سابقه استفاده از کامپیوتر کتابداران و سطح سواد رایانه‌ای..... ۹۲
- ۴ - ۹ - یافته‌های جانبی تحقیق..... ۹۲
- ۴ - ۹ - ۱- بررسی میزان استفاده کارکنان از نرم‌افزارهای عمومی و کتابخانه‌ای..... ۹۲
- ۴ - ۹ - ۱ - ۱- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد میزان استفاده از نرم‌افزارهای عمومی و کتابخانه‌ای..... ۹۲
- ۴ - ۹ - ۱ - ۲- بررسی میزان استفاده کتابداران از نرم افزار کتابخانه‌ای..... ۹۴
- ۴ - ۹ - ۱ - ۳- بررسی میزان استفاده کتابداران از نرم‌افزارهای عمومی..... ۹۴
- ۴ - ۹ - ۲- بررسی میزان علاقه کتابداران برای یادگیری نرم‌افزارهای عمومی و کتابخانه‌ای..... ۹۵
- ۴ - ۹ - ۲ - ۱- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد میزان علاقه برای یادگیری نرم‌افزارهای عمومی و کتابخانه‌ای..... ۹۵
- ۴ - ۹ - ۲ - ۲- بررسی میزان علاقه کتابداران برای یادگیری نرم‌افزار کتابخانه‌ای..... ۹۶
- ۴ - ۹ - ۲ - ۳- بررسی میزان علاقه کتابداران برای یادگیری نرم‌افزارهای عمومی..... ۹۷
- ۴ - ۹ - ۳- اولویت‌بندی نرم‌افزارهای عمومی و کتابداری بر اساس میزان استفاده، مهارت و علاقه کتابداران..... ۹۷
- ۴ - ۹ - ۳ - ۱- اولویت‌بندی نرم‌افزارهای عمومی و کتابداری بر اساس میزان استفاده کتابداران..... ۹۷
- ۴ - ۹ - ۳ - ۲- اولویت‌بندی نرم‌افزارها بر اساس میزان مهارت کتابداران..... ۹۸
- ۴ - ۹ - ۳ - ۳- اولویت‌بندی نرم‌افزارها بر اساس میزان علاقه کتابداران برای یادگیری..... ۹۹
- ۴ - ۹ - ۴- اولویت‌بندی بخش‌های مختلف نرم‌افزار کتابخانه‌ای بر اساس میزان استفاده کتابداران..... ۱۰۱
- ۴ - ۹ - ۵- اولویت‌بندی ابزارهای اینترنتی بر اساس میزان استفاده کتابداران به منظور رفع نیازهای شخصی..... ۱۰۲
- ۴ - ۹ - ۶- اولویت‌بندی ابزارهای اینترنتی بر اساس میزان استفاده کتابداران به منظور پاسخگویی به نیاز مراجعان کتابخانه..... ۱۰۳
- ۴ - ۹ - ۷- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد مزایای استفاده از رایانه در محیط کاری..... ۱۰۵
- ۴ - ۹ - ۸- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد مشکلات استفاده از رایانه در محیط کاری..... ۱۰۶
- ۴ - ۱۰ - جمع‌بندی..... ۱۰۷

«فصل پنجم: تجزیه و تحلیل داده‌ها»

- مقدمه..... ۱۰۸
- ۱-۵- نتایج حاصل از تحلیل پرسش‌های پژوهش..... ۱۰۹

- ۱۱۸-۲-۵- نتیجه‌گیری کلی.....
- ۱۱۹-۴-۵- پیشنهادهای کاربردی.....
- ۱۲۰-۵-۵- پیشنهادات برای انجام تحقیقات آینده.....
- ۱۲۱-۶-۵- موضوعات پژوهشی تکمیلی.....
- ۱۲۲-۷-۵- محدودیت‌های پژوهش.....
- ۱۲۲-۸-۵- محدودیت‌های پژوهشگر.....

« فهرست پیوست‌ها »

- پیوست ۱- پرسشنامه بررسی توانمندی رایانه‌ای کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان در استفاده از رایانه، نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای و اینترنت..... ۱۲۳
- پیوست ۲- آمار و اطلاعات کتابخانه‌های عمومی کشور در پایان بهمن ۸۹..... ۱۲۹
- پیوست ۳- آدرس ادارات کل استان‌ها (نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور)..... ۱۳۱

« منابع و مأخذ »

- ۱۳۳..... منابع فارسی.....
- ۱۳۶..... منابع لاتین.....
- ۱۴۰..... چکیده انگلیسی.....

«فهرست جداول»

- جدول (۱-۲) متراژ (زیرینا) کتابخانه..... ۲۷
- جدول (۲-۲) تعداد اعضاء فعال کتابخانه‌ها..... ۲۸
- جدول (۳-۲) ارتقای درجه بر حسب تعداد عضو فعال کتابخانه‌ها..... ۲۹
- جدول (۴-۲) جدول تطبیقی مهارت‌های باسوادان اطلاعاتی و مهارت‌های حرفه‌ای کتابداران..... ۵۲
- جدول (۴ - ۱) توزیع فراوانی جنس پاسخ دهندگان..... ۷۲
- جدول (۴ - ۲) توزیع فراوانی سن پاسخ دهندگان..... ۷۳
- جدول (۴ - ۳) توزیع فراوانی تحصیلات پاسخ دهندگان..... ۷۳
- جدول (۴ - ۴) توزیع فراوانی رشته تحصیلی پاسخ دهندگان..... ۷۴
- جدول (۴ - ۵) توزیع فراوانی سابقه کار پاسخ دهندگان در کتابخانه..... ۷۵
- جدول (۴ - ۶) توزیع فراوانی سابقه پاسخ دهندگان در استفاده از رایانه..... ۷۶
- جدول (۴ - ۷) توزیع فراوانی نحوه یادگیری مهارت‌های استفاده از رایانه پاسخ دهندگان..... ۷۷
- جدول (۴ - ۸) توزیع فراوانی نظر پاسخ دهندگان در مورد مهارت استفاده از رایانه..... ۷۷
- جدول (۴ - ۹) آزمون T برای بررسی میزان مهارت کتابداران در زمینه استفاده از رایانه..... ۷۸
- جدول (۴ - ۱۰) فراوانی و درصد فراوانی نظرات پاسخ دهندگان در مورد میزان استفاده از اینترنت به منظور رفع نیازهای شخصی و میانگین استفاده از هر ابزار اینترنتی..... ۷۹
- جدول (۴ - ۱۱) فراوانی و درصد فراوانی نظرات پاسخ دهندگان در مورد میزان استفاده از اینترنت به منظور پاسخ‌گویی به نیاز مراجعان کتابخانه و میانگین استفاده از هر ابزار اینترنتی..... ۸۱
- جدول (۴ - ۱۲): آزمون T برای بررسی میزان استفاده کتابداران از اینترنت..... ۸۲
- جدول (۴ - ۱۳): درصد فراوانی نظرات پاسخ‌گویان در مورد میزان مهارت در استفاده از نرم‌افزارهای عمومی و میانگین استفاده از هر نرم افزار..... ۸۳
- جدول (۴ - ۱۴): آزمون T برای بررسی میزان مهارت کتابداران در استفاده از نرم‌افزارهای عمومی..... ۸۴
- جدول (۴ - ۱۵): توزیع فراوانی نظر پاسخ دهندگان در مورد میزان مهارت استفاده از نرم‌افزار کتابخانه‌ای و میانگین میزان مهارت..... ۸۵

- جدول (۴ - ۱۶): توزیع فراوانی نظر پاسخ دهندگان در مورد میزان استفاده از بخش های مختلف نرم افزارهای کتابخانه ای و میانگین میزان استفاده از هر بخش ۸۶
- جدول (۴ - ۱۷): آزمون T برای بررسی میزان مهارت کتابداران در استفاده از نرم افزارهای کتابخانه ای..... ۸۷
- جدول (۴ - ۱۸): توزیع فراوانی سطح سواد رایانه ای کتابداران..... ۸۸
- جدول (۴ - ۱۹): آزمون T برای بررسی سطح سواد رایانه ای کتابداران..... ۸۹
- جدول (۴ - ۲۰): آزمون T برای بررسی وجود تفاوت در بین کتابداران زن و مرد از لحاظ سطح سواد رایانه ای..... ۸۹
- جدول (۴ - ۲۱): آزمون همبستگی پیرسن برای بررسی وجود رابطه بین سن کتابداران و سطح سواد رایانه ای..... ۹۰
- جدول (۴ - ۲۲): آزمون همبستگی پیرسن برای بررسی وجود رابطه بین تحصیلات کتابداران و سطح سواد رایانه ای..... ۹۰
- جدول (۴ - ۲۳): آزمون T برای بررسی وجود تفاوت در بین کتابداران رشته تحصیلی کتابداری و غیر کتابداری از لحاظ سطح سواد رایانه ای..... ۹۱
- جدول (۴ - ۲۴): آزمون همبستگی پیرسن برای بررسی وجود رابطه بین سابقه کار در کتابخانه و سطح سواد رایانه ای..... ۹۱
- جدول (۴ - ۲۵): آزمون همبستگی پیرسن برای بررسی وجود رابطه بین سابقه استفاده از رایانه و سطح سواد رایانه ای..... ۹۲
- جدول (۴ - ۲۶): فراوانی و درصد نظرات پاسخ دهندگان در مورد میزان استفاده از نرم افزارهای عمومی و کتابخانه ای و میانگین استفاده از هر نرم افزار..... ۹۳
- جدول (۴ - ۲۷): آزمون T برای بررسی میزان استفاده کتابداران از نرم افزار کتابخانه ای..... ۹۴
- جدول (۴ - ۲۸): آزمون T برای بررسی میزان استفاده کارکنان از نرم افزارهای عمومی..... ۹۴
- جدول (۴ - ۲۹): درصد فراوانی نظرات پاسخ دهندگان در مورد میزان علاقه برای یادگیری نرم افزارهای عمومی و کتابخانه ای و میانگین میزان علاقه برای یادگیری هر نرم افزار..... ۹۵
- جدول (۴ - ۳۰): آزمون T برای بررسی میزان علاقه کتابداران برای یادگیری نرم افزار کتابخانه ای..... ۹۶
- جدول (۴ - ۳۱): آزمون T برای بررسی میزان علاقه کتابداران برای یادگیری نرم افزارهای عمومی..... ۹۷
- جدول (۴ - ۳۲): آزمون فریدمن برای بررسی یکسان بودن اولویت نرم افزارها براساس میزان استفاده کتابداران..... ۹۸
- جدول (۴ - ۳۳): اولویت بندی نرم افزارها براساس میزان استفاده کتابداران..... ۹۸
- جدول (۴ - ۳۴): آزمون فریدمن برای بررسی یکسان بودن اولویت نرم افزارها براساس میزان مهارت کتابداران..... ۹۹

- جدول (۴ - ۳۵): اولویت بندی نرم افزارها براساس میزان مهارت کتابداران.....۹۹
- جدول (۴ - ۳۶): آزمون فریدمن برای بررسی یکسان بودن اولویت نرم افزارها براساس میزان علاقه کتابداران برای یادگیری ۱۰۰
- جدول (۴ - ۳۷): اولویت بندی نرم افزارها براساس میزان علاقه کتابداران برای یادگیری.....۱۰۰
- جدول (۴ - ۳۸): آزمون فریدمن برای بررسی یکسان بودن اولویت بخش های مختلف نرم افزار کتابخانه ای بر اساس میزان استفاده کتابداران.....۱۰۱
- جدول (۴ - ۳۹): اولویت بندی بخش های مختلف نرم افزار کتابخانه ای براساس میزان استفاده کتابداران ۱۰۲
- جدول (۴ - ۴۰): آزمون فریدمن برای بررسی یکسان بودن اولویت ابزارهای اینترنتی براساس میزان استفاده کتابداران به منظور رفع نیازهای شخصی ۱۰۲
- جدول (۴ - ۴۱): اولویت بندی ابزارهای اینترنتی براساس میزان استفاده کتابداران به منظور رفع نیازهای شخصی ۱۰۳
- جدول (۴ - ۴۲): آزمون فریدمن برای بررسی یکسان بودن اولویت ابزارهای اینترنتی براساس میزان استفاده کتابداران به منظور پاسخگویی به نیاز مراجعان کتابخانه ۱۰۴
- جدول (۴ - ۴۳): اولویت بندی ابزارهای اینترنتی براساس میزان استفاده کتابداران به منظور پاسخگویی به نیاز مراجعان کتابخانه ۱۰۴
- جدول (۴ - ۴۴): درصد فراوانی نظرات پاسخ دهندگان در مورد مزایای استفاده از رایانه در محیط کاری ۱۰۵
- جدول (۴ - ۴۵): درصد فراوانی نظرات پاسخ دهندگان در مورد مشکلات استفاده از رایانه در محیط کاری.....۱۰۶

«فهرست نمودارها»

- نمودار (۱ - ۴) جنس پاسخ‌دهندگان ۷۲
- نمودار (۲ - ۴) سن پاسخ‌دهندگان ۷۳
- نمودار (۳ - ۴) تحصیلات پاسخ‌دهندگان ۷۴
- نمودار (۴ - ۴) رشته تحصیلی پاسخ‌دهندگان ۷۴
- نمودار (۵ - ۴) سابقه کار پاسخ‌دهندگان در کتابخانه ۷۵
- نمودار (۶ - ۴) سابقه پاسخ‌دهندگان در استفاده از رایانه ۷۶
- نمودار (۷ - ۴) نظر پاسخ‌دهندگان در مورد میزان استفاده از رایانه ۷۸
- نمودار (۸ - ۴) نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد میزان استفاده از اینترنت به منظور رفع نیازهای شخصی ۸۰
- نمودار (۹ - ۴) نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد میزان استفاده از اینترنت به منظور رفع نیاز مراجعان کتابخانه ۸۲
- نمودار (۱۰ - ۴) میزان مهارت کتابداران در استفاده از نرم‌افزارهای عمومی ۸۴
- نمودار (۱۱ - ۴) میزان مهارت کتابداران در استفاده از نرم‌افزار کتابخانه‌ای ۸۵
- نمودار (۱۲ - ۴) میزان استفاده کتابداران از بخش‌های مختلف نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای ۸۷
- نمودار (۱۳ - ۴) سطح سواد رایانه‌ای کتابداران ۸۸
- نمودار (۱۴ - ۴) میزان استفاده کتابداران از نرم‌افزارهای عمومی و کتابخانه‌ای ۹۳
- نمودار (۱۵ - ۴) میزان علاقه کتابداران برای یادگیری نرم‌افزارهای عمومی و کتابخانه‌ای ۹۶
- نمودار (۱۶ - ۴) میزان استفاده، مهارت و علاقه کتابداران برای یادگیری نرم‌افزار کتابخانه‌ای ۱۰۱
- نمودار (۱۷ - ۴) نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد مزایای استفاده از رایانه در محیط کاری ۱۰۵
- نمودار (۱۸ - ۴) نظرات پاسخگویان در مورد مشکلات استفاده از رایانه در محیط کاری ۱۰۷

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

با توجه به رشد پرشتاب علوم، تحولات و پیشرفت‌های مداوم آن و همچنین نقش و اهمیتی که اطلاعات روزآمد برای زندگی روزمره افراد دارد، لازم است که جدیدترین منابع اطلاعاتی را از طریق روش‌های ممکن شناسایی، تامین و در اختیار آنان قرار داد. با توجه به پیدایش فنآوری‌های نوین، ارزش زمان بیش از هر وقت دیگری آشکار گردیده است. در چنین محیطی کاربران می‌خواهند نیازهای اطلاعاتی خود را با حداکثر بهره‌وری و در حداقل زمان برآورده کنند، بنابراین نیاز دسترسی به منابع اطلاعاتی مطلوب و رفع نیازها با صرفه‌جویی در وقت کاربر، ضروری به نظر می‌رسد. اکنون دسترسی به اطلاعات و استفاده موثر از آن برای تمام قشرهای جامعه به منزله یک اصل اساسی در زندگی اجتماعی و حرفه‌ای به شمار می‌رود. شعارهایی مانند "اطلاعات قدرت است" نه تنها اکنون بسیار بدیهی به نظر می‌رسد، بلکه بیشتر جوامع، اطلاعات را ماده اولیه تولید می‌دانند و برآنند تا با فراهم ساختن شرایط مطلوب، تک تک انسان‌ها را در رسیدن به دانش و تحقق زندگی بهتر یاری کنند.

محیط اطلاعاتی در مقایسه با قبل به طور قابل ملاحظه‌ای پیچیده شده است. نه تنها حجم فوق‌العاده اطلاعات در شکل‌های گوناگون، و نیز تعداد بسیار زیاد پایگاه‌ها و نظام‌های اطلاعاتی، بلکه عدم کنترل کیفیت اطلاعات، با وجود تلاش و صرف وقت فراوان، مراجعان قادر نیستند به اطلاعات مورد نیاز خود دسترسی یابند. بدین ترتیب، نداشتن توان اطلاعاتی موجب از بین رفتن سرمایه‌ها شده و شکاف میان افراد و شکاف میان جوامع را افزایش می‌دهد و یک ضد ارزش محسوب می‌شود. برای پر کردن شکاف اطلاعاتی، فقط کافی نیست که به گردآوری منابع اطلاعاتی و فراهم ساختن دسترسی به آنها اقدام کنیم. مهمتر آن است که همه افراد به ویژه آنها که نقش اساسی در رشد جامعه دارند (کتابداران) آموزش داده شوند تا بدانند که اطلاعات چیست، چه ارزشی در توسعه دارد، چگونه می‌توان آن را به دست آورد و به صورت موثر استفاده کرد.

تحولات و پیشرفت‌های اخیر در فناوری اطلاعات و ارتباطات باعث شده است تا کارکردها و وظایف کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، دچار دگرگونی‌های اساسی شوند. این روند باعث شده تا کتابداران و اطلاع‌رسانان شاغل در این نوع کتابخانه‌ها نیازمند مهارت‌های جدیدی شوند و در نتیجه بتوانند خدمات موثرتر و بهینه برای کاربران خود ارائه دهند.

این پژوهش به منظور ارزیابی سطح مهارتی کتابداران در پنج فصل به رشته تحریر آمده است در فصل اول به کلیات و در فصل دوم به معرفی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، وظایف، ارائه خدمات اینترنتی و علاوه بر آن نیازهای مهارتی کتابداران و انواع سواد و در پایان فصل نیز به پایگاه‌های اطلاعاتی مربوط به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور پرداخته شده است. در فصل سوم روش پژوهش و چگونگی تجزیه و تحلیل داده‌ها آورده شده است. فصل چهارم به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شده و در فصل پنجم به نتیجه‌گیری کلی و خلاصه پژوهش اشاره شده و پیشنهاداتی در خصوص بهبود سواد دیجیتالی کتابداران ارائه شده است.

۱-۱- بیان مسأله

سرعت فزاینده تولید و اشاعه اطلاعات، به مدد فناوری‌های نوین، محیط خاصی را به وجود آورده است که در آن محیط به ناچار تمام اجزای جامعه متکی به اطلاعات و فناوری اطلاعات باشند کتابخانه‌ها